

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 657

кандидат економічних наук,
доцент,
Проректор з науково-педагогічної роботи
ВНЗ "Миколаївський політехнічний інститут"

**ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНАЛЬНО РОЗВИНУТИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ
СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ І
ВИРОБНИЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УПРАВЛІННІ ЗБЕРЕЖЕННЯМ ВЛАСНОСТІ**

**ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE ECONOMIC AND
FUNCTIONAL DEVELOPMENT OF THE CONTROL SYSTEM OF SPECIAL
PURPOSE INDUSTRIAL ENTERPRISES AND INDUSTRIAL ASSOCIATIONS IN
THE MANAGEMENT OF THE SAFETY OF PROPERTY**

В статті переконливо доведено, що методологія обліково-економічного та аналітичного забезпечення надає можливість висвітлити, дослідити і проконтролювати виробничо-господарські процеси в об'єднаннях та на підприємствах, виходячи з найрізноманітніших цілей, у тому числі і з позиції рівня організації роботи щодо збереження власності.

В статье убедительно доказано, что методология учётно-экономического и аналитического обеспечения позволяет осветить, исследовать и проконтролировать производственно-хозяйственные процессы в объединениях и на предприятиях, исходя из самых разнообразных целей, в том числе и с позиции уровня организации работы по сохранности собственности.

The article convincingly proved that the methodology of accounting and economic analysis support and allows light to investigate and control the production and business processes in the associations and enterprises, based on a wide variety of purposes, including the position of the level of organization of work for the preservation of property.

Ключові слова: обліково-економічне та аналітичне забезпечення, управління збереженням власності, функціонально розвинуті системи управління спеціального призначення промислових підприємств і виробничих об'єднань

Ключевые слова: учётно-экономическое и аналитическое обеспечение, управление сохранностью собственности, функционально развитые системы управления специального назначения промышленных предприятий и производственных объединений

Keywords: accounting, economic and analytical support, managing to keep the property, functionally advanced management system of special purpose industrial enterprises and industrial associations

ВСТУП

Все, що мають в своєму розпорядженні виробничі об'єднання та промислові підприємства (основні засоби, виробничі запаси, готова продукція у виробництві та на складі тощо), являє конкретну власність, що виступає основою економічної системи Української держави, як продуцента певних видів продукції в умовах глобального ринкового середовища. На всіх етапах постіндустріального становлення та будівництва проблему збереження власності Президент і Уряд України ставили в число найважливіших напрямів розвитку виробничо-господарської роботи. Даний напрямок роботи стає ще більш актуальним в сучасних умовах різкого збільшення масштабів виробництва, ускладнення системи матеріально-фінансових потоків, переходу на методи інтенсивного ведення господарства та всебічного здійснення режиму економії, коли збереження власності набуло значення одного з істотних факторів (чинників) впливу на підвищення

ефекту та ефективності сучасного інформаційно-орієнтованого виробництва.

Як переконливо свідчить багаторічний досвід, складна проблема збереження власності в об'єднаннях і на підприємствах промисловості може бути успішно вирішена не шляхом пошуку якоїсь універсальної панацеї, а на основі комплексного, системного підходу, який передбачає застосування широкого спектру взаємопов'язаних засобів, важливе місце серед яких має зайняти обліково-економічне і аналітичне забезпечення. Необхідність включення обліково-аналітичного забезпечення в число засобів забезпечення збереження власності впливає з того, що методологія обліково-економічного та аналітичного забезпечення надає можливість висвітлити, дослідити і проконтролювати виробничо-господарські процеси в об'єднаннях та на підприємствах, виходячи з найрізноманітніших цілей, у тому числі і з позиції рівня організації роботи щодо збереження власності. Зокрема, шляхом проведення

РЕЗУЛЬТАТИ

спеціальних обліково-аналітичних досліджень можна зробити оцінку потенційної криміногенності тієї чи іншої ланки виробництва (об'єднання, підприємства, цеху, дільниці тощо); виявити характерні тенденції по здійснюванім розтратам і розкраданням; дати розгорнуту характеристику виробничого збитку, заподіяного з вини конкретних посадових осіб; встановити законність списання проведених витрат; виявити джерела можливих розкрадань засобів, покриття їх втрат та непродуктивного використання і інше. Однак, провівши комплексне дослідження теоретичних джерел провідних фахівців з питань методологічно-інформаційного інструментарію обліково-економічного та аналітичного забезпечення [1-10], можливо з упевненістю констатувати, що жоден із авторів не спромігся на висвітлення питання відносно включення підсистеми обліку в число засобів забезпечення збереження власності промислових підприємств та виробничих об'єднань. На практиці, і особливо в традиційних умовах роботи, зазначені вище цільові обліково-економічні та аналітичні дослідження виконуються в цілому ряді випадків не систематично і не завжди з достатньою глибиною через великі витрат праці та часу, що виникають у зв'язку з ручною обробкою великої кількості показників звітності і реєстрів бухгалтерського обліку, різного роду калькуляцій, численної та різноманітної нормативної і первинної облікової документації тощо.

МЕТА РОБОТИ

Розробити комплексний, системний підхід, який передбачає застосування широкого спектру взаємопов'язаних засобів, важливе місце серед яких має зайняти обліково-економічне і аналітичне забезпечення у вирішенні в об'єднаннях та на підприємствах промисловості складної проблеми збереження власності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою статті виступає діалектичний метод і основні положення теорії обліково-аналітичного забезпечення, та управління. У процесі дослідження використовувалися такі методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик обліково-аналітичного забезпечення, управління, власності); *економіко-статистичний*, *розрахунково-конструктивний*, *порівняльний* (при характеристиці основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік та характеристиці темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік); *групування* (з метою розкриття принципів особливостей обліково-економічного та аналітичного забезпечення у вирішенні проблеми збереження власності); *графічний* (при побудові укрупненої блок-схеми сучасного функціонально розвинутого вирішення задачі "Обліково-економічне і аналітичне забезпечення потенційної криміногенності промислового підприємства та виробничого об'єднання за показниками виробничо-господарської діяльності за рік") тощо.

Ефективність обліково-аналітичних досліджень щодо збереження власності може бути різко підвищена в умовах створення та функціонування у функціонально розвинутих системах управління спеціального призначення підприємств (об'єднань) підсистем обліково-економічної та аналітичної обробки інформації, коли користувачеві надається можливість оперативного отримання відомостей, що цікавлять його з машинних масивів інформації, які зберігаються в пам'яті машин електронних цифрових, і зводиться до мінімуму технічна робота користувача з "ручними" документами на паперових носіях. Для цього у функціональній структурі підсистем обліково-аналітичної обробки інформації функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань, насамперед, повинні бути виділені спеціалізовані завдання обліково-економічного та аналітичного забезпечення, що мають своєю метою формування даних для контролю за станом збереження власності на суб'єктах господарської діяльності. Крім того, отримання окремих форм вихідних документів відповідної орієнтації доцільно передбачити в ряді загальноприйнятих обліково-аналітичних завдань, що може бути досягнуто як певною модифікацією алгоритмів вирішення таких завдань, так і деяким розширенням складу їх початкової інформації.

У перелік спеціалізованих завдань підсистеми обліково-економічної та аналітичної обробки інформації функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань на рівні управління продуцентом можна включити наступні: "Обліково-економічне та аналітичне забезпечення потенційної криміногенності підприємства за показниками діяльності за рік"; "Обліково-аналітичне забезпечення розрат і розкрадань по підприємству за місяць, квартал, рік"; "Обліково-аналітичне забезпечення нестач і втрат від псування цінностей по підприємству за місяць, квартал, рік"; "Обліково-аналітичне забезпечення виконання заходів із збереження власності по підприємству за рік" та інші. Отримання окремих спеціальних форм вихідних документів може бути запроєктовано в задачах з обліково-економічного та аналітичного забезпечення якості матеріальних і трудових норм, обліково-аналітичного забезпечення використання матеріальних ресурсів, обліково-аналітичного забезпечення використання фонду заробітної плати тощо.

В умовах функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань інформаційною базою для отримання відомостей, що характеризують збереження власності на суб'єктах господарської діяльності, служать загальносистемні масиви нормативно-довідкової інформації та інформаційні масиви, створювані в окремих функціональних підсистемах ("Техніко-економічне управління", "Бухгалтерський облік і звітність", "Управління матеріально-технічним забезпеченням", "Управління

транспортно-складським господарством" тощо). Так, наприклад, при обліково-аналітичному забезпеченні збереження матеріальних ресурсів в якості початкової інформаційної бази будуть "Масив показників звітності", "Масив норм витрачання матеріалів на виріб", "Масив фактичного витрачання матеріалів у натуральному вимірі на виріб", "Масив витрачання матеріалів за кореспондуючими рахунками", "Масив руху матеріалів по складах", "Масив залишків матеріалів на складах у зіставленні з нормами запасів", "Масив нестач і втрат матеріалів за шифрами аналітичного обліку" та інші.

Наявний досвід свідчить, що формування обліково-аналітичної інформації, орієнтованої на оцінку і контроль за станом в об'єднаннях і на підприємствах збереження власності, вимагає розробки і застосування у складі інформаційного забезпечення підсистеми обліково-економічної та аналітичної обробки інформації функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань спеціальної системи кодування, яка повинна бути ув'язана з системою кодування функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань в цілому. Мова йде в першу чергу про розробку кодів видів розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів джерел розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів причин розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів винуватців розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів місць розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів повноти відшкодування збитку від розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів характеру відшкодування збитку від розтрат, розкрадань, нестач і втрат; кодів видів заходів щодо запобігання розтрат, розкрадань, нестач і втрат та інших. Використання зазначених кодів дозволить не тільки формувати необхідну інформацію у всіх потрібних для користувача розрізах, а й організувати її систематизоване накопичення і зберігання в базі даних підсистеми обліково-аналітичної обробки інформації функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань.

Одним із завдань з обліково-аналітичного забезпечення збереження власності на підприємствах, яке може бути реалізовано в підсистемі обліково-економічної та аналітичної обробки інформації функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань, виступає "Обліково-аналітичне забезпечення потенційної криміногенності підприємства за показниками виробничо-господарської діяльності за рік". Його призначення полягає у формуванні та поданні відповідним користувачам інформації, що дозволяє встановити основні напрямки розвитку в роботі з контролю та

забезпечення збереження власності суб'єкта господарської діяльності.

Початковими даними для вирішення завдання служать показники, що характеризують виробничо-господарську діяльність підприємства, які містяться в масивах нормативно-довідкової інформації, а також у масивах, що створюються в підсистемах "Техніко-економічне управління" та "Бухгалтерський облік і звітність". Зокрема, в завданні використовуються наступні масиви початкової інформації: показники виробничо-господарської діяльності підприємства за попередній рік, фактичні; показники виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік, за планом; показники виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік, фактичні.

Машинні електронні цифрові масиви за показниками виробничо-господарської діяльності підприємства за попередній рік, фактичні та показниками виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік, фактичні створюються в підсистемі "Бухгалтерський облік та звітність" для вирішення завдань синтетичного та аналітичного обліку, машинний масив за показниками виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік, за планом створюється в підсистемі "Техніко-економічне управління" на основі інформації плану техніко-економічного і соціального розвитку виробничо-господарської діяльності промислового підприємства та виробничого об'єднання. У результаті вирішення задачі формуються в табличній формі вихідні документи, що характеризують різні напрямки розвитку виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання за поточний рік (форми "Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік", "Характеристика темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік"). У формі "Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік" надається розрахунок виконання плану за поточний рік і темпів зростання фактичних показників поточного року по відношенню до попереднього року за групами взаємопов'язаних показників (об'ємні, трудові, матеріальні, фінансові тощо). Фрагмент форми "Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік" наведено в табл. 1.

Форма "Характеристика темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік" відображає темпи зміни взаємопов'язаних фінансово-економічних та технологічних показників і відхилення фактичних темпів від планових. Фрагмент форми "Характеристика темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік" наведено в табл. 2.

Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік

Найменування показників	Одиниця виміру	Минулий рік
1	2	3
Об'ємні:		
1. Обсяг готової продукції	тис. грн.	20000,0
2. Обсяг реалізованої продукції	тис. грн.	25724,0
3. Обсяг незавершеного виробництва	тис. грн.	23314,9
І інші		
Трудові:		
1. Чисельність працюючих	люд.	6646
2. Середня заробітна плата одного працюючого	грн.	1287,0
3. Продуктивність праці одного працюючого	грн.	3009
І інші		
Матеріальні:		
1. Витрати матеріалів на 1 грн. готової продукції	коп.	62,1
2. Витрати матеріалів на 1 грн. реалізованої продукції	коп.	35,0
3. Залишки матеріалів на складах	тис. грн.	6994,5
І інші		

Продовж. табл. 1

Поточний рік			План поточного року у % до минулого року	Фактично за поточний рік у % до минулого року
за планом	фактично	% виконання плану		
4	5	6	7	8
Об'ємні:				
22731,0	22754,0	100,1	113,6	113,7
37120,0	39192,0	105,6	144,3	149,9
26747,9	26801,4	100,2	114,0	114,9
Трудові:				
6348	6298	99,2	95,2	94,2
1566,0	1802,0	115,1	121,6	140,0
3581	3611	100,1	119,0	120,0
Матеріальні:				
60,0	59,5	99,1	96,6	95,7
33,0	32,6	98,8	94,3	93,1
7000,0	7500,0	107,1	100,1	107,2

Таблиця 2

Характеристика темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік

Найменування показників	Одиниця виміру	За планом на поточний рік	Фактично за поточний рік	Відхилення
1. Відхилення темпів зростання фонду заробітної плати від темпів зростання обсягу готової продукції	%	+ 4,2	+ 20,2	+ 16,0
2. Відхилення темпів зростання середньої заробітної плати одного працюючого від темпів зростання обсягу готової продукції	%	+ 8,0	+ 26,3	+ 18,3
3. Відхилення темпів зростання середньої заробітної плати одного працюючого від темпів зростання продуктивності праці одного працюючого	%	+ 2,6	+ 20,0	+ 17,4
І інші				

Інформація форм "Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік" та "Характеристика темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік" дозволяє виявити такі, що мали місце в поточному році аномальні зміни показників виробничо-господарської діяльності підприємства, не властиві умовам нормальної роботи, та, ґрунтуючись на негативних тенденціях, зробити попередні висновки про криміногенність окремих напрямків роботи підприємства, які повинні стати об'єктом подальших поглиблених обліково-економічних і аналітичних досліджень.

Так, наприклад, з форми "Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік" видно, що показники виконання у поточному році плану з реалізованої продукції (105,6 %) та темпів її зростання порівняно з минулим роком (за планом 144,3 %, фактично 149,9 %) значно перевищують аналогічні показники по готовій продукції (відповідно 100,1%; 113,6 %; 113,7 %) і незавершеному виробництву (відповідно 100,2 %; 114,0 %; 114,9%). При цьому показники по незавершеному виробництву мають тенденцію до зростання, хоча при перевищенні показників

реалізованої продукції над показниками готової продукції вони за інших рівних умов повинні були б мати тенденцію до зниження. У цій ситуації перевіряючий в процесі подальшого обліково-аналітичного забезпечення особливу увагу повинен звернути на вивчення складу реалізованої продукції поточного року, з тим, щоб встановити, чи з'явилося зростання реалізованої продукції наслідком структурних зрушень або воно сталося результатом штучного завищення її обсягу. З форм "Характеристика основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за поточний рік" та "Характеристика темпів зміни основних показників виробничо-господарської діяльності за поточний рік" також видно, що в поточному році відбулося значне понадпланове зростання середньої заробітної плати одного працюючого (115,1 %) і що темпи зростання середньої заробітної плати одного працюючого значно перевищують темпи зростання готової продукції (за планом + 8,0 %, фактично + 26,3 %) і темпи зростання продуктивності праці одного працюючого (за планом + 2,6 %, фактично + 20,0 %). Це робить необхідним включення до переліку питань подальшого поглибленого обліково-економічного та аналітичного забезпечення вивчення обґрунтованості та законності витрачання на підприємстві фонду заробітної плати і інше.

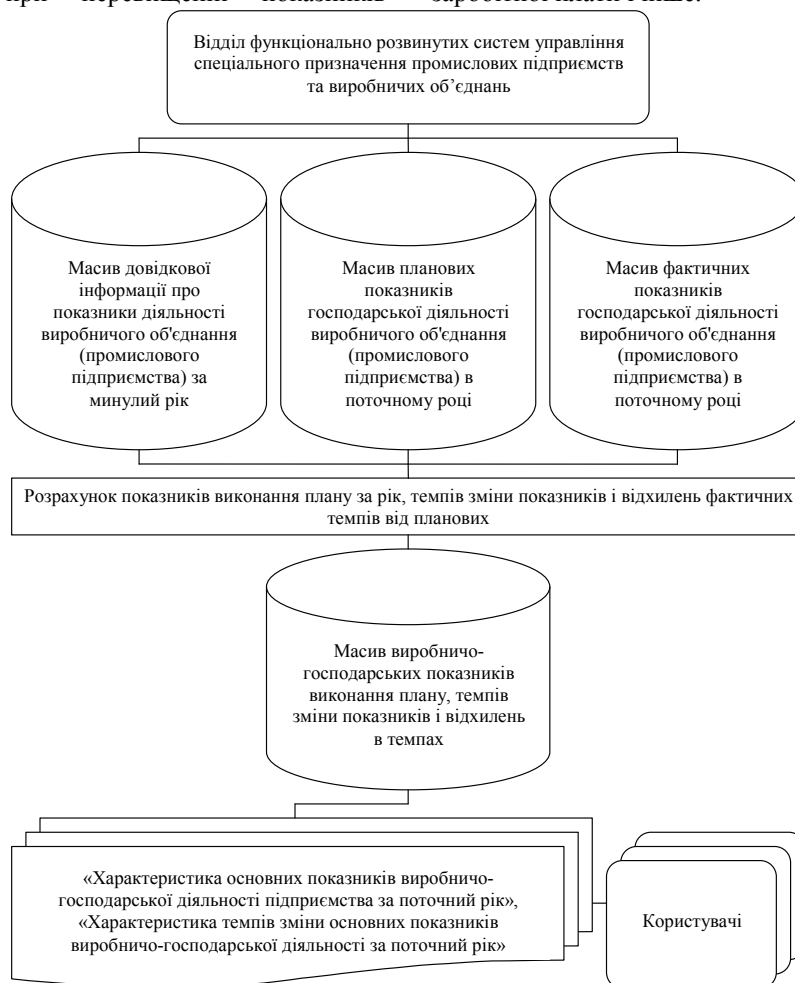

Рис. 1. Укрупнена блок-схема сучасного функціонально розвинутого вирішення задачі "Обліково-економічне і аналітичне забезпечення потенційної криміногенності промислового підприємства та виробничого об'єднання за показниками виробничо-господарської діяльності за рік"

Завдання "Обліково-економічне і аналітичне забезпечення потенційної криміногенності підприємства (об'єднання) за показниками виробничо-господарської діяльності за рік" повинне вирішуватися в регламентному режимі один раз на рік за підсумками роботи продуцента промислових видів продукції. Програмним забезпеченням задачі може бути мова "1С: Підприємство" (версії 7.7, 8.0, 8.1 та 8.2). Укрупнена блок-схема алгоритму сучасного електронного цифрового вирішення завдання наведена на рис. 1.

ВИСНОВКИ

При створенні у функціонально розвинутих системах управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань підсистем, керуючих цехами основного і допоміжного виробництв, і відповідному розвитку інформаційної бази функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення суб'єктів господарської діяльності зазначене вище завдання може вирішуватися і на сучасному внутрішньовиробничому рівні та інше.

Література

1. Березина А.В. Учётно-аналитическое обеспечение риск-менеджмента в коммерческих организациях: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Березина Анна Владимировна; [Место защиты: Саратов. гос. соц.-эконом. ун-т]. – Тольятти, 2011. – 201 с.: ил.
2. Бочкарева О.А. Учётно-аналитическое обеспечение управления затратами предприятий стекольной промышленности: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Бочкарева Оксана Александровна; [Место защиты: Саратов. гос. соц.-эконом. ун-т]. – Саратов, 2007. – 225 с.
3. Витязева Т.А. Учётно-аналитическое обеспечение формирования резервной системы предприятия в условиях риска: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Витязева Татьяна Александровна; [Место защиты: Сев.-Кавказ. гос. техн. ун-т]. – Ставрополь, 2010. – 200 с.
4. Гареев Б.Р. Учётно-аналитическое

обеспечение финансового бюджетирования: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Гареев Булат Рафаэлевич; [Место защиты: Казан. финансово-эконом. ин-т]. - Казань, 2009. – 224 с.: ил.

5. Девятов И.В. Учётно-аналитическое обеспечение управления проектами в сфере информационных технологий: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Девятов Иван Владимирович; [Место защиты: Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова]. – Москва, 2011. – 173 с.

6. Кравченко А.А. Учётно-аналитическое обеспечение управления основными средствами сельскохозяйственных организаций: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Кравченко Алена Андреевна; [Место защиты: Сев.-Кавказ. гос. техн. ун-т]. – Ставрополь, 2011. – 214 с.: ил.

7. Кузьмичев А.А. Учётно-аналитическое обеспечение контроля расходов в процессно-ориентированных производствах: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Кузьмичев Алексей Анатольевич; [Место защиты: Сам. гос. эконом. ун-т]. – Саранск, 2012. – 235 с.: ил.

8. Сергеева Е.А. Учётно-аналитическое обеспечение эколого-ориентированного устойчивого развития мясоперерабатывающих предприятий: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Сергеева Евгения Александровна; [Место защиты: Сев.-Кавказ. гос. техн. ун-т]. – Ставрополь, 2009. – 168 с.

9. Трапезникова Н.Г. Учётно-аналитическое обеспечение управления затратами в системе ABC (Activity-Based Costing) на предприятиях электросвязи: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Трапезникова Наталья Геннадьевна; [Место защиты: Сам. гос. эконом. ун-т]. - Йошкар-Ола, 2008. – 200 с.

10. Тычина Н.А. Учётно-аналитическое обеспечение устойчивого развития предприятия: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Тычина Наталья Александровна; [Место защиты: Орлов. гос. техн. ун-т]. – Оренбург, 2009. – 307 с.: ил.